

ПАВЕЛЪ ДЕЛИРАДЕВЪ

**БЪЛГАРСКА
ГЕОГРАФСКА
ХРИСТОМАТИЯ**

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО ХЕМУСЪ

ЗАПАДНО-БЪЛГАРСКИТЪ ВАЛОВЕ

Между севернитъ предгория на Стара-планина и Дунава сж издигнати три успоредни валове и окопи съ почти отвесна посока отъ югъ къмъ северъ. Най-източниятъ валъ минава край село Острово. Той е дългъ около 38 клм. и фронтътъ му е обрнатъ къмъ западъ. Сжщо и ровътъ, чиято дълбочина достига близу до единъ метъръ, е на западъ. Насипътъ на вала е наслоенъ къмъ източната страна, но е силно повреденъ, та мъчно могатъ да се различатъ първоначалнитъ му размъри. Ширината на вала има 15 крачки, а неговата височина стига до единъ човъшки ръстъ.

Срѣдниятъ валъ започва на 44 клм. западно отъ Островския и то малко по на западъ отъ с. Козлудуй. Той сжщо е значително повреденъ. Дължината на Козлудуйския не надминава 21 клм. Размъритъ му по височина и ширина, както и размъритъ на рова му, сж почти еднакви съ ония на Островския валъ.

Третиятъ или най-западниятъ започва на 29 клм. по на западъ отъ срѣдния и на 2.5 клм. източно отъ устието на р. Ломъ, поради което е и нареченъ Ломски валъ. Дължината му е 25 клм. Отбранителната му линия е обрната на западъ. Ровътъ му на нѣкои мѣста има 7.5 м. ширина, а дълбочината достига до 1.5 м. Ширината пъкъ на вала е около 20 крачки, а височината на насипа тукъ-тамъ приближава 2 метра. (И тритъ сж описани отъ К. Шкорпилъ въ Абоба-Плиска, стр. 528—533). Дали тѣзи валове между р. Искъръ и р. Ломъ изпърво сж служили като погранични на българската държава срещу аваритъ, както нѣкои приематъ, е доста съмнително. Проф. К. Иречекъ предполага, че по-късно тѣ сж били погранични. Но западно-българскитъ валове презъ началото на IX вѣкъ вече не сж служили като погранични, ако сж били такива, а сж влизали вече вжтре въ държавата, тъй като тогава една частъ отъ пограничната аварска територия подпадала подъ българската власт, именно Поморавия.

Отъ изследванията върху древнитъ погранични валове на Дунавска България, въ тѣхно число и на западно-българскитъ, става ясно, че свидетелството на арабския писател Ал-Масуди: „земята на българитъ е заградена съ търнестъ плетъ, като зидъ до прокопа“, напълно отговаря на действителността. Защото, както се вижда, то се потвърждава отъ останкитъ на валоветъ, които се намиратъ по северната, юж-

ната и западната посока на територията на нѣкошната българска държава.

Г. Баласчевъ.